

Рецензія на монографію М.В. Лазаровича «Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз» (Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 760 с.)

Е.В. МАМОНТОВА

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, м. Одеса, Україна
E-mail: kafpa@oridu.odessa.ua

Review of the monograph M.V. Lazarovych «Ethnic policy of the ukrainian authorities era national liberation struggle of 1917-1921: comparative analysis» (Ternopil: TNEU, 2013. - 760 p.)

E.V. MAMONTOVA

Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine, Odessa, Ukraine
E-mail: kafpa@oridu.odessa.ua

У ХХІ ст. поступальний розвиток будь-якої демократичної держави неможливий без урахування прагнень її етнічних меншин. Насущним це твердження є й для України, характерної з давніх часів багатоетнічним складом людності. Нині, згідно зі Всеукраїнським переписом населення 2001 р., тут проживають представники понад 130 національностей і народностей, що становлять 22,2% усіх громадян держави. Тому нехтування етнонаціональним чинником, який є одним зі складових системи безпеки країни, може дорого коштувати.

Лише формування дієвої концепції державної етнополітики здатне забезпечити гармонійне поєднання інтересів титульної нації й іноетнічного населення. Вагомим підґрунтям такої діяльності може стати політико-правовий досвід розв'язання національних проблем, зокрема, в Україні періоду визвольних змагань 1917–1921 рр. Адже без критичного осмислення й узагальнення як минулих етнополітичних здобутків, так і прорахунків, їхнього інтегрального наукового відображення в історіографії неможливо конструктивно вирішити сучасні міжнаціональні проблеми, прогнозувати і моделювати їх розвиток у майбутньому.

Рукопис монографії складається з чотирьох частин, поділених на 12 глав, а також вступу, висновків і додатків. Предметом дослідження М. Лазарович, на думку рецензента, доволі вдало визначив два важливі аспекти. По-перше, систему організаційних, нормотворчих та інституційних заходів Центральної Ради, Другого Гетьманату, Директорії УНР, ЗУНР/ЗОУНР та їхніх урядів, спрямованих на забезпечення громадянських прав і свобод, умов етнокультурної самобутності та політичного розвитку національних меншин. По-друге, етнодемографічну специфіку, соціально-професійну стратифікацію й політико-правовий статус іноетнічного

населення напередодні Української революції, а також зумовлені органами української влади зміни та розвиток його політико-правового становища у 1917–1921 рр.

У першій частині розглянуто питання теоретико-методологічного характеру, прослідковано світову традицію політико-правового захисту меншин, визначено понятійний апарат, здійснено стислий аналіз стану наукового розроблення та джерельної бази теми.

Змістом другої частини рукопису стало дослідження основних тенденцій зростання чисельності й розселення найбільших національних меншин України, з'ясування етнічного співвідношення мешканців міст і сіл, визначення особливостей виробничої зайнятості, суспільного поділу праці та соціальної структурованості серед українських етносів. Здійснений аналіз дав змогу авторові дійти висновку про те, що іноетнічні спільноти представляли собою порівняно структуровані соціальні організми й істотно переважали українське населення за професійною ознакою. На відміну від українців, котрі в суспільному поділі праці превалювали лише в сільськогосподарському виробництві, інші етнічні суб'єкти були представлені там значно пропорційніше, особливо в тих галузях, що визначали життєдіяльність суспільства.

У третій частині монографії дослідник, відштовхуючись від тези про те, що поліетнічність населення України потребувала від її лідерів ужиття заходів для забезпечення громадянських прав і свобод національних меншин, умов їхньої етнокультурної самобутності та політичного розвитку, ретельно простежив означену діяльність кожної із влад, що діяли в означеному хронотопі. Він підсумував, що етнонаціональна політика Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР, ЗУНР-ЗОУНР та їхніх урядів була поміркованою й загалом забезпечувала права

© Е.В. Мамонтова, 2013

іноетнічного населення.

Органи української влади не лише декларували визнання прав національних меншин, їхню громадянську, етнічну й віросповідну рівноправність, але й уперше в світовій практиці гарантували їм національно-культурну автономію та представництво в уряді, зокрема створили російське, єврейське та польське національні міністерства, розглядаючи це як невідмінну умову демократизації національних взаємин.

Трагічним винятком із правил стало таке ганебне явище періоду визвольних змагань, як єврейські погроми. Їх здійснювали всі суб'єкти, що оперували на теренах України того часу – від різного роду повстанських загонів до регулярних частин Білої, Червоної та Української армій.

Важливим фактором розвитку українського державотворення 1917–1921 рр. стало залучення іноетнічного населення до участі в представницьких та виконавчих структурах влади. Про це йдеться в четвертій частині дослідження. Автор відзначає, що, завдяки як означеним урядовим заходам, так й ініціативності меншин, було забезпечено умови для вільного розвитку етнічних спільнот, їх соціально-економічного, політичного, культурного, інституційного відродження. Розпочали діяльність національно-культурні товариства, школи, бібліотеки, було розгорнуто прискорену підготовку

вчителів, вільне видання книг і періодики національними мовами тощо. Українсько-іноетнічна співпраця, незважаючи на певні випробування революційної доби, а відповідно й декларативність деяких заходів влади, набувала нового досвіду та усвідомлення необхідності добросусідського співжиття всіх народів України. Завершуючи роботу, автор перерахував основні висновки, зроблені ним у ході дослідження. Їхня наукова новизна, теоретична і практична значущість не викликають сумнівів. Інформативно насиченими є «Додатки» до монографії, які охоплюють значний масив документальної бази дослідження. Окремі документи опубліковано вперше. Разом із тим, на думку рецензента, було б доцільно помістити до означеного розділу й авторські розробки. Ними могли б стати таблиці, де, приміром, було б відображено дані, які об'єднували і які роз'єднували українців та представників національних меншин у Центральній та Малій радах, Генеральному Секретаріаті тощо.

Підсумовуючи, зазначу, що вказані зауваження і побажання лише претендують на врахування в подальшому дослідженні означеної проблеми і жодним чином не знижують теоретичного рівня, практичної ваги та наукової цінності рукопису монографії М. Лазаровича «Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз».

Мамонтова Елла Вікторівна – доктор політичних наук, професор

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Адреса: 65009, м.Одеса, вул.Генуезька, 22, к.218

Телефон: +38 (048) 729-76-95, E-mail: kafpa@oridu.odessa.ua

Mamontova Ella Viktorivna – doctor of political sciences, Full Prof.

Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine

Address: 22, Henuezka Str., r. 218, Odessa, 65009

Phone: +38 (048) 729-76-95, E-mail: kafpa@oridu.odessa.ua